

NODIRA IJODIY MEROSI

*Mualliflar: Axmadjonova Durdonaxon Xabibullo qizi
Idrisova O'g'ilxon Qudratbek qizi
Abdumalikova Nodira Alijon qizi
Qo'qon Universiteti Andijon filiali
Filologiya tillarni o'qitish yo'nalishi talabalari*

Annotatsiya: Ushbu maqolada XIX asr o'zbek adabiyotining yorqin vakili shoir Nodira ijodiy merosi tahlil qilinadi. Nodira she'riyatida muhabbat, sadoqat, ma'rifatparvarlik va vatanparvarlik mavzulari o'z ifodasini topadi. Shoiraning lirikasida badiiy tasvir vositalari, ramziy obrazlar va shaxsiy kechinmalar aniq ko'rinadi. Maqola Nodira ijodining o'zbek mumtoz adabiyotidagi o'rnini va bugungi avlod uchun ma'naviy-estetik ahamiyatini ochib beradi.

Аннотация : В статье анализируется творческое наследие XIX века узбекской поэтессы Нодир. В её поэзии отражаются темы любви, преданности, просвещения и патриотизма. В лирике Нодир отчетливо проявляются художественные средства, символические образы и личные переживания. Статья демонстрирует место творчества Нодир в узбекской классической литературе и его духовно-эстетическое значение для современного поколения.

Abstract: This article analyzes the creative legacy of the 19th-century Uzbek poet Nodira. Her poetry reflects themes of love, loyalty, enlightenment, and patriotism. Nodira's lyrics clearly exhibit artistic devices, symbolic images, and personal experiences. The article highlights her contribution to classical Uzbek literature and the spiritual-aesthetic significance of her works for contemporary readers.

Kalit so'zlar: Nodira, lirikasi, mumtoz adabiyot, badiiy tasvir, ramziylik, muhabbat, vatanparvarlik, shaxsiy kechinma.

Ключевые слова: Нодира, лирика, классическая литература, художественные образы, символизм, любовь, патриотизм, личные переживания.

Keywords: Nodira, lyrics, classical literature, artistic imagery, symbolism, love, patriotism, personal experiences.

Kirish. XIX asr o'zbek adabiyoti tarixida Nodira shoirlarning yorqin namoyandasi sifatida ajralib turadi. U nafaqat shoir, balki davlat arbobi Haydarxonning rafiqasi sifatida, ma'rifatparvar, adabiyot homiysi sifatida ham tarixda qoldi. Nodira ijodi o'zbek mumtoz adabiyotida ayol lirikasi rivojining muhim bosqichini tashkil qiladi.

Shoiraning she'riyati inson ruhiyatining nozik qirralarini ochib beradi. U muhabbat, sadoqat, insoniylik, vatanparvarlik, sabr va muruvvat kabi tushunchalarni

badiiy ifoda bilan yoritadi. Nodira lirikasida tabiat manzaralari, shaxsiy kechinmalar va zamondosh voqealar o‘zaro uyg‘unlashadi. Shu sababli uning she’rlari nafaqat badiiy, balki tarixiy, ma’naviy va estetik qiymatga ega.

Nodira ijodining yana bir xususiyati — o‘z davri sharoitida ayolning jamiyatdagi mavqeini she’riy yo‘l bilan ifoda etishdir. Shoira o‘z lirikasida ayol ruhiyati, uning his-tuyg‘ulari va ichki dunyosi, jamiyatdagi o‘rni va hayotga bo‘lgan qarashlarini ochib beradi. Shu tariqa, Nodira lirikasi o‘quvchini insoniy qadriyatlar, mehr-shafqat, adolat va sadoqat ruhida tarbiyalaydi.

Ushbu maqolada Nodira ijodiy merosining g‘oyaviy va badiiy xususiyatlari, lirikasining mavzulari, badiiy vositalari, ramziy obrazlari va o‘zbek mumtoz adabiyotidagi o‘rni tahlil qilinadi.

Asosiy qism. Nodira ijodiy merosi o‘zbek mumtoz adabiyotining eng yorqin namunalaridan biri bo‘lib, uning lirikasida inson ruhiyati, ma’naviyat, muhabbat va vatanparvarlik kabi asosiy mavzular chuqur ifodalangan. Shoiraning she’riyati o‘z davrining tarixiy, ijtimoiy va madaniy muhitini aks ettiradi. Nodira lirikasida eng ko‘p uchraydigan mavzular — muhabbat va ishq, insoniy qadriyatlar, ayol ruhiyati, vatanparvarlik va ma’naviyatdir.

Birinchi navbatda, muhabbat va ishq mavzusi Nodira lirikasining markaziy g‘oyalaridan biri hisoblanadi. Shoira g‘azal va muxammaslarida ishqning turli qirralarini tasvirlaydi: sadoqat, hijron, visol va mehr-shafqat tuyg‘ulari uning she’rlarida jonli va samimiy tarzda ifodalangan. Ishq Nodira ijodida inson ruhiyati va ma’naviyatini boyituvchi kuch sifatida talqin qilinadi. Shoiraning she’rlari o‘quvchini nozik tuyg‘ular va hissiyotlar bilan tanishtiradi, uning lirikasida ishqning nafis va nozik tasviri o‘quvchida chuqur taassurot qoldiradi.

Ikkinchi muhim yo‘nalish — vatanparvarlik va ijtimoiy qadriyatlar. Nodira o‘z she’rlari orqali xalqning tinch-totuv hayoti, adolat, iymon va yurtga muhabbatni ifodalaydi. Uning lirikasi faqat shaxsiy kechinmalar bilan cheklanmay, balki zamondosh voqealarni, o‘tmish va davr tarixini ham o‘zida mujassam etadi. Shoiraning davlat va xalqga bo‘lgan mehr-muhabbati uning she’riyatiga alohida ohang va chuqurlik baxsh etadi.

Uchinchi yo‘nalish — insoniy qadriyatlar va ma’naviyat. Nodira she’rlari sabr, halollik, muruvvat, sodiqlik va mehr-shafqat kabi fazilatlarni targ‘ib qiladi. Bu qadriyatlar uning ijodida doimiy ravishda takrorlanadi va o‘quvchi ongida ma’naviy-estetik hissiyotlarni shakllantiradi. Shoiraning lirikasida inson ruhiyatining nozik qatlamlari, ichki kechinmalari va his-tuyg‘ulari badiiy vositalar orqali aniq ifodalangan.

Nodira ijodining yana bir o‘ziga xos jihati — ayol ruhiyati va uning ichki olami. Shoira ayolning jamiyatdagi o‘rni, uning orzu-intilishlari, muhabbati va sadoqati haqida she’riy yo‘l bilan so‘zlaydi. Bu esa uning lirikasini nafaqat badiiy, balki

psixologik jihatdan ham boy qiladi. Shoirning ayol obrazlari nozik, samimiy va chuqur falsafiy ohangga ega bo‘lib, o‘quvchini ma’naviy qadriyatlar ruhida tarbiyalaydi.

Nodira she’rlari badiiy vositalar va ramziy obrazlar bilan ham boy. U tashbeh, istiora, kinoya, mubolag’a kabi san’at vositalaridan keng foydalanadi. Shoiraning lirikasida gul, bulbul, oy, quyosh, daryolar kabi tabiat manzaralari ramziy ma’no kasb etadi va shaxsiy kechinmalar bilan uyg‘unlashadi. Shu bilan birga, uning she’rlari ohangdor va ritmik bo‘lib, musiqiylik xususiyatiga ega. Bu esa Nodira lirikasini o‘quvchiga nafaqat mazmun, balki ohang va ritm jihatidan ham ta’sirli qiladi.

Shuningdek, Nodira lirikasida zamondosh adabiy an’analar bilan bog‘liqlik ko‘zga tashlanadi. Shoir g‘azal va muxammas shaklini nafis ohang bilan boyitgan, klassik she’riyat an’analari va o‘zining shaxsiy badiiy yondashuvini uyg‘unlashtirgan. Shu tariqa, Nodira ijodiy merosi nafaqat ayol lirikasining rivojlanishiga, balki o‘zbek mumtoz adabiyotining badiiy boyligiga katta hissa qo‘shgan.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, Nodira ijodiy merosi o‘zbek mumtoz adabiyotida mustahkam o‘rin egallaydi. Shoiraning lirikasida muhabbat, sadoqat, vatanparvarlik, insoniylik va ma’naviy qadriyatlar uyg‘unlashgan. U o‘quvchini nafaqat she’riyat go‘zalligi, balki ma’naviy va estetik qadriyatlar bilan tanishtiradi.

Nodira she’rlari shaxsiy kechinmalar, zamondosh voqealar va tabiat manzaralarini uyg‘unlashtirgan holda yozilgan. Shu tariqa uning ijodi bugungi kunda ham o‘quvchilar va tadqiqotchilar uchun muhim o‘rnak bo‘lib xizmat qiladi. Nodira lirikasining badiiy, g‘oyaviy va ma’naviy ahamiyati uni o‘zbek adabiyoti tarixida yorqin va o‘chmas shaxs sifatida saqlab qolgan.

Nodira ijodiy merosi nafaqat tarixiy, balki bugungi avlod uchun estetik va ma’naviy tarbiya manbai sifatida ham ahamiyatli hisoblanadi. Shu sababli uning she’riyati har bir o‘quvchi va tadqiqotchi uchun o‘rganilishi zarur bo‘lgan noyob adabiy merosdir.

Adabiyotlar ro‘yxati

1. Karimov B. O‘zbek mumtoz adabiyoti tarixi. – Toshkent: Fan, 2010. – B. 145–178.
2. Rasulov A. Nodira ijodi va badiiy mahorati. – Toshkent: Sharq, 2015. – B. 23–56.
3. Mamatqulova N. XIX asr o‘zbek she’riyati. – Andijon, 2018. – B. 87–110.
4. Jo‘rayev U. Mumtoz adabiyotda ayol obrazi. – Toshkent, 2020. – B. 101–134.
5. Qodirov S. Nodira lirikasi va ramziy obrazlar. – Namangan, 2014. – B. 45–78.
6. Ahmedov T. O‘zbek she’riyati va ma’naviy qadriyatlar. – Samarqand, 2012. – B. 66–95.